

บทที่ 7

บทสรุป

การแสดงหมอลำที่มีมายาวนานนับศตวรรษถือกำเนิดมาจากประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รูปแบบการแสดงในระยะเริ่มแรกเป็นแบบเรียบง่าย เป็นเนื้อหา ที่สื่อถึงภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น คนตรีที่นำมาประกอบมีเพียงแคน การแสดงเน้นบทกลอนลำที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาที่ได้รับการสั่งสมมา มากกว่าการฟ้อน การเต้น และการแต่งกาย

รูปแบบของหมอลำที่แสดงคือหมอลำพื้นหรือหมอลำอักษรรย เป็นหมอลำที่ลำเลาเรื่องราว นิทาน ตำนานชาดกและวรรณคดีของคนในพื้นที่ หมอลำที่แสดงมีเพียง 1 – 2 คน สวมบทบาทตามบทละครในเรื่อง โดยมีผ้าขาวม้าเป็นอุปกรณ์เข้ามาช่วย

หมอลำกลอนเป็นการแสดงที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วกันว่าเป็นหมอลำที่ถือ เป็นปราชญ์ของสังคม เป็นผู้สืบทอดและถ่ายทอดวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นควบคู่กับวัด

ในขณะที่เดียวกันวิถีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ก็ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย โดยยึดถือขนบธรรมเนียมและจารีตตามหลักของศาสนาผสมผสานเข้ากับความเชื่อในเรื่องภูติผีและไสยศาสตร์ ผู้คนในท้องถิ่นอาศัยอยู่ร่วมกันในลักษณะการพึ่งพาอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการผูกเสี่ยว ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นเครื่องรับประกันในเรื่องความอยู่รอดจากภาวะภัยแล้งที่เป็นภาวะปกติของคนในพื้นที่ดินดอนลุ่มน้ำ

ทั้งขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศาสนา ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ของ คนในสังคม เป็นเนื้อหาและภูมิปัญญาที่หมอลำถ่ายทอดและสืบทอดในหมู่ของหมอลำ นำออกถ่ายทอดและเผยแพร่ไปยังหมู่ชนดู เป็นการต่อยอดความเชื่อในระบบภูมิปัญญาและโลกทัศน์ของคนในพื้นที่อีกแนวทางหนึ่ง

เมื่อหมอลำได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาเป็นหมอลำรูปแบบใหม่ที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งรูปแบบการแสดงที่ได้นำเอาดนตรี การร้อง การเต้น การแต่งกาย การจัดฉากแสงสีเข้ามาร่วม จนดูเหมือนว่าในปัจจุบันหมอลำให้ความสำคัญกับองค์ประกอบมากกว่าเนื้อแท้จากบทกลอนและศิลปะการลำ

การนำเอาองค์ประกอบเข้ามาผสมผสาน เป็นวัฒนธรรมที่รับมาจากตะวันตก การแสดงของหมอลำจึงเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่มีรูปแบบการแสดงแบบกว้างไม่มีแบบแผนแน่นอน เป็นการพัฒนาให้มีรูปแบบที่แน่นอน แต่ก็ยังมีความยืดหยุ่นอยู่ในตัว หมอลำประเภทนี้คือหมอลำหมู่ ซึ่งมีรูปแบบการแสดงแบบดั้งเดิมเป็นแบบลำเรื่องต่อกลอน ลำเรื่องต่อกลอนได้นำเอาวงดนตรีลูก

ทุ่งมาปรับเปลี่ยนผสมผสานเป็นหมอลำเพลิน ในปัจจุบันก็ได้นำเอาข้อดีของลำเรื่องต่อกลอน ลำเพลิน และการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งเข้ามาผสมผสานเป็นการแสดงในรูปแบบของหมอลำคอนเสิร์ต

เมื่อถึงยุคที่วัฒนธรรมดั้งเดิมได้สูญสลายไป ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากระบบการผลิตแบบยังชีพเป็นระบบการผลิตเพื่อขาย ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม ตลอดจนโลกทัศน์ของคนดูเปลี่ยนไป หมอลำกลอนซึ่งเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมต้องปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อความอยู่รอดเป็นหมอลำซิ่งหรือหมอลำกลอนซิ่ง ที่มีการแสดงเพื่อความบันเทิง มุ่งเน้นความสนุกสนานจากจังหวะดนตรี การเต้น การฟ้อน แสง สี เสียง และการดึงดูดให้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าการให้สาระที่เป็นประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตดังเช่นหมอลำกลอน

หมอลำในยุคปัจจุบันจึงเป็นหมอลำที่มีบทบาทหน้าที่เพียงเพื่อความบันเทิงและเพื่อความบันเทิงที่มีการแข่งขันทางการตลาด โดยหมอลำนำรูปแบบสินค้าคือการแสดงให้สำเร็จรูปในทุก ๆ ด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนอุดหนุนให้มากที่สุด

การแข่งขันกันทางการตลาดและการลงทุนในเรื่ององค์ประกอบภายนอกของหมอลำ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในหมู่สมาชิกที่มีจำนวนมากขึ้น ทำให้มีการจัดองค์กรที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในเรื่องหน้าที่และการจัดแบ่งรายได้ และเงินเริ่มเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเป็นหมอลำ เพราะคนที่มีโอกาสประสบความสำเร็จต้องมีความพร้อมทั้งในเรื่องศิลปะการแสดง ซึ่งสร้างสมได้จากตัวเองและองค์ประกอบของหมอลำที่ต้องใช้เงินเป็นสิ่งลงทุน

สิ่งที่เกิดขึ้นในองค์กรหมอลำก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกันในสังคมผู้อุดหนุนหมอลำ ที่คนในสังคมได้ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ของคนจากการยึดถือระบบเครือญาติ การผูกเสี่ยว มาเป็นสังคมที่คำนึงถึงกำไรขาดทุนซึ่งเป็นระบบการคิดแบบทุนนิยม

ส่วนในเรื่องความเป็นอาชีพของหมอลำนั้น ดูเหมือนว่าหมอลำเป็นอาชีพที่มี รายได้สูง สร้างความร่ำรวยและสุขสบายให้กับผู้เป็นหมอลำ แต่ผู้เป็นหมอลำก็มองไม่เห็นความมั่นคงเหมือนอาชีพการทำไร่ ทำนา หรือค้าขาย ทำให้คนที่เป็หมอลำมองว่าหมอลำเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพรองในขณะที่ทำอย่างอื่นเป็นอาชีพหลัก ซึ่งจะมีผลให้ ผู้เป็นหมอลำไม่ได้ทุ่มเทให้กับอาชีพนี้อย่างจริงจัง ยกเว้นหมอลำที่มีชื่อเสียงและมีรายได้สูงพอเลี้ยงชีพโดยไม่ต้องไปประกอบอาชีพอื่น เช่น หมอลำกลอนและหมอลำซิ่ง แต่หมอลำเหล่านี้ก็ยังแสวงหาความมั่นคงด้วยการนำเงินที่ได้มาไปซื้อที่ดิน ไร่ นา เพื่อไว้ทำกินในช่วงที่อาชีพหมอลำตกต่ำและเปิดสำนักงานหมอลำ เพื่อเป็นนายหน้า ติดต่อระหว่างหมอลำกับผู้อุดหนุน